

Andreas Barby og Stenløse

Billedet

I forbindelse med valget til biskop i Lübeck lod Andreas Barby fremstille et relief i terrakotta visende en modifikation med en bispestav i familievåbnet. Relieffet måler H: 56 cm, B: 57 cm og er fremstillet på Staius von Dürens værksted i Lübeck. Relieffet er udstillet i terrakottaafdelingen på St. Annen-Museum, Lübeck.

Artiklen offentliggjort i Stenløse Historiske Forening Blad nr 78 Maj 2012

Andreas Barby og Stenløse

Af Steen Johansen

I 1976 blev der af Nationalmuseet gennemført en omfattende arkæologisk udgravning i Stenløse af hvad, der formodentlig var resterne af Skt. Mortens Kapel. Ved den lejlighed blev det bragt i erindring, at det var Andreas Barby, som ved kongebrev i 1550 havde fået tilladelse til at nedbryde kapellet og bruge bygningsmaterialerne. Men hvem var Andreas Barby, som kunne få en sådan tilladelse? Hvad skulle han bygge, og hvordan havde han egentlig fået kendskab til det relativt beskedne kapel i Stenløse? Her kommer en beretning.

Tiden

Kong Christian III havde i 1536 måttet erobre det danske rige med sværd i hånd. Danmark havde været uden konge siden Frederik Is død i 1533, og selvom den jyske adel allerede i 1534 havde anerkendt hertug Christian som ny konge, var det besluttet af rigsrådet i København at udskyde valget af en ny konge.

Det medførte en ustabil periode, hvor der fra Lübeck blev gjort forsøg på at styrke hansestædernes position i Østersøområdet, og med grev Christoffer af Oldenburg i spidsen blev Sjælland og Skåne erobret. Begivenhederne er senere blevet kaldt Grevens Fejde.

I samme tidsrum, og i den hensigt at få Christian II genindsat,

gjorde bønderne i Nordjylland oprør. De havde Skipper Clement med i spidsen for oprøret.

Der var nok at se til for den kommende konge, og først efter fredsslutning med Lübeck og nedkæmpelse af

Christian III. Udsnit af vægtapet af Hans Kneiper, vævet til Kronborg ca 1580. I baggrunden er en fremstilling af Københavns belejring. Nationalmuseet.

det nordjyske oprør kunne kongen koncentrere sig om København. Det skete med en belejring, som kom til at vare et år før københavnerne gav sig, og kongen i 1536 kunne sætte sig på tronen og magten i hele riget. Det blev starten på en stabil årrække, der varede hele Christian III's regeringstid.

Tidligere havde den unge hertug (og kommende konge) Christian mødt Martin Luther, og han var overbevist om rigtigheden i Luthers tanker og ideer. Derfor var der ingen vaklen i hans målsætning, da han kom til magten. De københavnske biskopper blev fængslet, og han gennemførte reformationen af den danske kirke med effektivitet. Samtidig fik kongen rådhed over kirkens store rigdomme, hvilket passede ham fint, idet hæren, som han havde været nødt til at udruste, var dyr i drift.

Konflikten mod syd

En anden konflikt lurede lige syd for grænsen, hvor den tyskromerske kejser Karl V (Christian II's svoger) var i strid med kongen af Frankrig. I 1542 blev der indgået et forbund mellem kongen af Frankrig og hertugen af Jülich, og det blev overvejet af Christian III at indgå i dette forbund.

I den forbindelse kom Andreas Barby i kongens diplomatiske tjeneste, da han blev udpeget til at deltage i den delegation, som blev sendt til Bremen. Delegationens succes var i første omgang begrænset, men det blev besluttet, at der skulle sendes hjælpetropper til Brabant (område, der i dag er delt i to af grænsen mellem Nederland og

Andreas Barby

Maleriet kan være et værk udført af maleren Jacob Binck, som var tilknyttet Christian III's hof.

Dette foto er den eneste dokumentation for maleriets eksistens, og det er stillet til rådighed af familien von Barby, som fortæller, at det originale maleri er bortkommet under sidste verdenskrig.

Belgien), og det blev besluttet, at nogle danske orlogsskibe skulle vise sig langs de nederlandske kyster.

Ved de efterfølgende forhandlinger lykkedes det at holde Danmark helt ude af konflikten, og Andreas Barby kom så at sige i kridthuset hos Christian III, og han blev af samtiden udnævnt til kongens tyske kansler. Faktum er dog at han aldrig officielt blev udnævnt til kansler; der findes ikke noget dokument fra kongen, hvor han er tituleret kansler, men som regel "... vor tjener og råd ...". At han havde fået kongens bevågenhed er der dog ingen tvivl om.

Andreas Barbys baggrund

Andreas Barby er født 24. juli 1508 som uægte søn af adelsmanden Nicolaus von Barby til Loburg i Brandenburg. I 1529 bliver han indtegnet til et studium i lovkyndighed i Wittenberg.

Han starter efter alt at dømme sin karriere som embedsmand ved hertugdømmet Slesvigs særlige regeringsarkiver, hvorfra han i 1542 bliver indkaldt som medlem af delegationen til Bremen, og han kom på den måde i forbindelse med den danske konge.

Det er sandsynligt, at han frem til 1545 fortsat står for den overordnede ledelse af arkivet, og i den periode bliver det en meget vigtig position, fordi kongen og hans to hertugelige brødre er uenige om, hvorledes godserne i Slesvig skal fordeles mellem dem – altså forleningen af Slesvig. Med sit kendskab til arkiverne lykkes det for Andreas Barby at finde og trække de dokumenter frem som, ikke mindst til kongens tilfredshed, i 1545 danner grundlag for delingen af Slesvig Len.

Andreas Barby bliver aldrig gift, men i forbindelse med arvestridigheder efter hans død kommer det frem, at

Præbender og kannikedømmer

Frem til reformationen i 1536 var kirkens - og klostrenes - ejendomsbesiddelser betydelige i form af både by- og landejendomme. De var en væsentlig del af det økonomiske grundlag for kirkens drift, med en indtægt delvis fra en husleje fra byejendommene og delvis fra den afgift bønderne måtte betale for at have gårdene i fæste. Andre indtægter var gaver og arv fra fromme mennesker.

Et praktisk tiltag var at strukturere gårdene i større eller mindre godsamlinger – præbender og kannikedømmer. Præbenderne, som kunne være ganske lukrative, var per definition tilknyttet præsterne ved kirkens hovedalter, og afgiften fra præbendets godssamling var således præstens indtægtskilde. Kannikedømmerne var som regel mere beskedne, og de blev anvendt til at aflønne bl.a. de præster, som gjorde tjeneste ved kirkens sidealtre.

I Roskilde Domkirke var der eksempelvis 32 præster ved hovedalteret, og altså også 32 præbender. Disse præster udgjorde sammen med biskoppen domkirkens ledelse. I samme kirke har der været op mod 80 sidealtre.

han efterlader sig i hvert fald tre børn uden for ægteskab. Det fremgår dog af breve og dokumenter, at det er brodersønnen Hans von Barby som han selv betragter som sin retmæssige arving.

Tilknytningen til kongens kancelli

Medlemskabet af delegationen til Bremen medførte som nævnt, at Andreas Barby i 1543 fik status som Christian

III's tyske kansler. Aflønningen er et ledigt provsti ved Roskilde Domkirke med tilhørende indtægt fra præbendet Skt. Laurentii Kapel, en ejendom i København, nemlig den såkaldte "Bispen af Viborgs gård" i Kjødmangerstræde, kontant udbetaling af 40 Gylden Mynt om året samt løfte om det første ledige provsti ved Viborg Domkirke.

Johan Friis til Hesselager var dansk adelsmand og kansler (født 1494 og død 1570).

Han var en stor godssamler, og hans metoder i forbindelse hermed tålte ikke altid dagens lys. Han iværksatte byggeriet af Hesselagergård og Borreby, to tidlige eksempler på renæssancebyggeri i Danmark. Malet i 1551 af Jacob Binck.

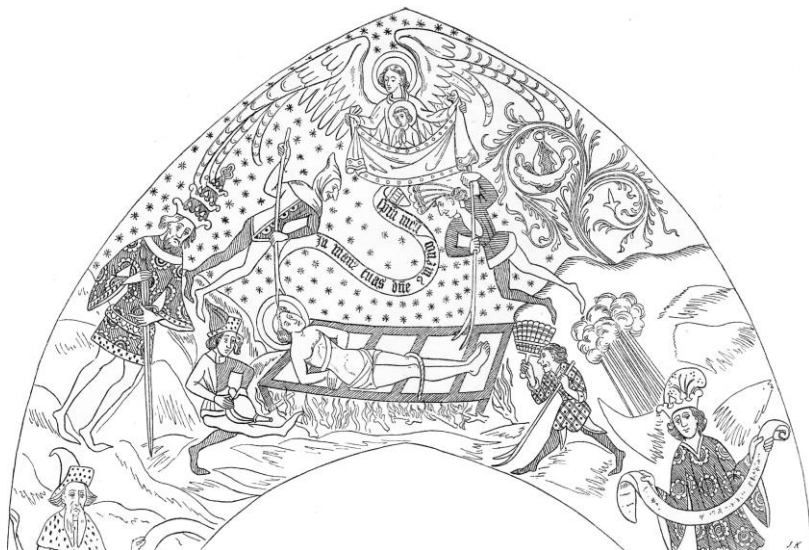
Portrætsamlingen på Frederiksborg Slot.

Andreas Barby får præbendet Skt. Laurentii Kapel efter humanist og forhenværende rektor ved Københavns Universitet Christoffer Ravenberg, som dør i 1543. Han var ved universitetets genetablering i 1539 medvirkende til at sikre driften gennem et af kongen udstedt gavebrev til universitetet. Gavebrevet var omfattende og indeholdt op mod 60 gårde i området omkring Knardrup, en del gårde i Ganløse og hele Søsum By. En detalje, som i denne beretning skulle vise sig at få en vis betydning var, at indehaveren af præbendet Skt. Laurentii Kapel skulle give 60 Rinske Gylden til fattige studenter underhold. Til dette præbende var endvidere knyttet en stilling som en af universitetets konserveratorer, dvs. en stilling, der nærmest blev betragtet som kongens tilsyns-

førende ved universitetet. Begge disse forhold valgte Andreas Barby at ignorere, og universitetets rektorer reagerede først mange år senere.

Kancelliet ledes af Johan Friis til Hesselager. Han var tilknyttet kancel-

liet allerede på Christian IIs tid. Han blev udnævnt til kansler af Frederik I, men fik problemer efter kongens død, og under Grevens Fejde blev han fængslet af grev Christoffer af Oldenburg. Da Christian III kom til magten

Legenden om Skt. Laurentius

Laurentius var diakon i Rom og led martyrdøden i 258. Det fortælles, at han delte sin kirkes kostbarheder ud til de fattige. Da så byens hedenske foged forlangte, at rigdommene skulle udleveres, kom Laurentius med de fattige og sagde: "Se, her er kirkens skatte, som jeg bringer dig". Fogeden blev vred, lod Laurentius piske, og bagefter blev han stegt på en jernrist. Legenden beretter, at Laurentius selv bad om at blive vendt, da han var stegt godt igennem på den ene side!!!! Men selvfølgelig gjorde det ondt. Og han græd. Han døde den 10. august. Og ved den tid vrimler nattehimmelen med stjernesked. De kaldes stadig Skt. Laurentius' tårer.

Den her viste tegning er efter et kalkmaleri af Skt. Laurentius' martyrdød, og findes i Draaby Kirke. Hans afsjælede legeme ligger på bålet bundet til risten; fra hans mund udgår en seddel, hvorpå der står:

„in man(us) tuas d(omi)ne (com)mendosp(iritu)m. meu(m)" (i dine hænder, Herre, befaler jeg min ånd). Kejseren, med tredobbelt krone på hovedet, står ved siden af og støtter sig til et stort slagsværd, og over helgenen ser man englen, der bortfører hans sjæl.

Fra: *De gamle kalkmalerier i vore kirker* af J. Magnus Petersen. København. I kommission hos G. E. C. Gad. 1900. Findes digitalt på nettet.

blev han sat fri, og kongen gjorde ham til kansler igen samt til medlem af rigsrådet.

Johan Friis er også god til at samle gods, og det skulle vise sig, at han i den retning blev en god læremester for Andreas Barby.

Politisk har de også haft et fortræffeligt samarbejde, og de tilskrives æren for periodens stabilitet. Ikke mindst Andreas Barby tillægges en ikke ringe del i den kloge forsigtighed og tilbageholdenhed, som præger den danske politik i dette tidsrum.

Samlingen af ejendomme

Med forleningen (tildelingen) af Skt. Laurentii Kapel havde Andreas Barby fået rådighed over 50 gårde placeret i det østlige Hornsherred, omtrent fra Skuldelev i nord mod Selsø i syd. Selsø Gård var ikke med i forleningen. Den havde ellers været uden lensmand siden reformationen, men Barby begynder at bygge sig en residens omtrent der, hvor det nuværende Selsø Slot er placeret. Et på alle måder krævende projekt. Der skulle hverves og indkvarteres arbejdskraft, samt ikke mindst transporteres byggematerialer. Det var præbendets fæstebønder, der i første række måtte holde for.

Bøndernes forhold på den tid var i forvejen ret kummerlige, og det endte da også med, at bønderne i 1546 gik til

kongen med en klage over den ekstra arbejdsbyrde, som blev pålagt dem. Kongens Retterthings dom går bønderne imod. Det er cantor Ip Heye fra Roskilde Domkapitel, der møder i retten på Andreas Barbys vegne, og med sig har han en afgørelse helt tilbage fra kong Hans' tid, som pålægger bønderne specifikke pligters størrelse. Og sådan bliver det, ganske som Andreas Barby ønsker.

Skt. Mortens Kapel

Stenløse og Skt. Mortens Kapel kommer til Andreas Barbys kundskab, da han i 1545 forlenes med Skt. Clara Kloster i Roskilde. Blandt klostrets besiddelser er der 10 gårde i Stenløse - og altså Skt. Mortens Kapel.

Forleningen benævnes "ad gratiam" - dvs. på nåde. En betegnelse der i ældre tid blev brugt i de kongelige lensbrevbreve for at angive, at forleningen var på ubestemt tid og kunne tilbagekaldes af kongen.

Tilbage i 1260 havde en efterkommer af Skjalm Hvide, Anders Olufsen, mageskiftet gods i Stenløse med klosteret. Han var mundskænk hos kong Erik V Klipping (1249-86).

Skt. Clara Kloster byggede et kapel på jorden i Stenløse og indviede det til Skt. Morten, og det er dette kapel som Andreas Barby i 1550 får kongens tilladelse til at nedbryde.

Andreas Olufsens mageskiftebrev fra 1260:

Andreas, mundskænk hos danernes konge, ombytter herved alt sit gods i Stenløse Mark nær Værebro mod nord, ligeledes en tredjedel af Lyngeøre og samme del i Allerød, som hr. Jacob Sunesen ejede, med det gods i Walengswith (Vallensved), som tilhører klosteret for søstrene af den hellige Clara i Roskilde. - Egholm, den 15. juli.

Forhistorien for grundlæggelsen af Skt. Mortens Kapel er uddybet, ligesom beretningen om udgravningerne udførligt er beskrevet i Stenløse Historiske Forenings blad nr. 14 fra februar 1990, samt i bogen om Stenløse Kirke udgivet af Nationalmuseet 1976.

Faurholm ved Hillerød - med 10 gårde i Stenløse

Fem år efter Andreas Barbys entré i kongens tjeneste sker der det, som får samtiden - og senere historikere - til at løfte øjenbrynene: I et brev dateret i september 1547 bekræfter kong Christian III med Rigets Råds samtykke og bevilling at have solgt og tilskødet Kronens gård Faurholm og Faurholm Mølle til "... vor tjener og råd ..." Andreas Barby og hans arvinger.

Skødet omfatter et stort antal ejendomme, bl.a. 10 gårde i Stienløse-magle Sogn og By (Stenløse). Der anføres ingen salgspris, og generelt betragtes tilskødningen mere som en gave end en egentlig handel.

Hans Willomsen, som på det tidspunkt sad på Faurholm, havde fået godset i forlening af Frederik I i 1523. Han fik i stedet - stadig på livstid - af kongen 15 andre gårde liggende til Skt. Clara Kloster i Roskilde.

Nabo til Herluf Trolle

Det var dog ingen problemløs gave, for med Faurholm blev Andreas Barby nabo til Herluf Trolle på Hillerødsholm, og der opstod snart en tvist om et skel mellem de to ejendomme. Striden mellem de to ejere har været hård. De kunne ikke enes om, hvorvidt

nogle lokaliteter kaldet Slueholmene, Illesø og Tranemosen hørte til Faurholm eller til Hillerødsholm.

Til sidst blev landets fire fornemste mænd: Kongens kansler Johan Friis, hr. Mogens Gyldenstjerne, Børge Trolle og Peder Oxe - mindre kunde ikke gøre det - beskikket til at sætte det rette markskel.

De fire herrer må have travet af sted i mosegrund og pløre, og undervejs havde de bestemt, at Faurholm fik alle Slueholmene, og de havde draget Skel i Illemosen. Grænsen havde de afmærket ude i mosen ved at grave huller på ti tørvs størrelse og, hvor der voksede træer, ved at hugge mærker i disse. Herluf Trolle var utilfreds med deres afgørelse og havde straks sagt, at dette ikke var skel, men uskel, og at han vilde klage. Ikke desto mindre var det dog endt med, at han, da Andreas Barby havde rakt ham hånden som udtryk for, at de nu var forligte, havde rakt ham sin igen, hvorpå de alle seks var fulgte ad hjem til Andreas Barby på Faurholm til en velfortjent og bedre middag og aften.

Forliget var dog ikke mere solidt end at kongen senere, fra Ebelholt Kloster ikke langt fra Hillerød, på ny måtte tale dem til rette.

Gårdene i Stenløse mageskiftes til Esrom Kloster

I de følgende fire år opkøber Andreas Barby gods i området omkring Faurholm, Nørre Herlev og Hammershøj, og i den forbindelse mageskiftes Stenløse-gårdene med Esrom Kloster, hvor Andreas Barby i stedet får 14 gårde i

Nørre Herlev. I 1552 er godssamlingen i området på mere end 40 gårde.

Næppe er den sidste handel på plads før Andreas Barby har solgt og tilskødet Faurholm Gård m.v. til sin broder Jahn von Barby og brodersøn Hans von Barby. Det fremgår af et åbent brev dateret i Dronningborg januar 1552, at salg og tilskødning er sket i nærværelse af kongen og en række jyske stormænd, samt at skødet vil få kongelig stadfæstelse.

Der er dog noget som tyder på, at handlen ikke bliver stadfæstet, for der refereres fremdeles til Andreas Barby af Faurholm.

Adelsbrev til Andreas Barby

I begyndelsen af 1554 får Andreas Barby adelsbrev. I et såkaldt åbent brev fremgår det, "... at Kongen med Danmarks Riges Raads (26 navne anføres) Bevilling og Samtykke har tilladt, at Anders Barbye til Faurholm og hans ægte Børn og Afkom maa nyde de Friheder og Privilegier, som Ridderne og Riddermænds mænd have i Danmark; hvis Anders Barbye vil gifte sig, skal han tage en af Adelen."

Samme år - 1554 - afsluttes nabo-skabet med Herluf Trolle, idet Andreas Barby solgte Faurholm til Peder Oxe - en af markskelmændene - for den nette sum af 17.000 Joachimsdalere. Dette siger også lidt om hvor stor kongens gave til Andeas Barby har været. Efter handlen havde Herluf Trolle hånet Andreas Barby fordi han solgte en kongegave, og denne havde svaret, at det var Herluf Trolle selv,

der ved sin ufredsommelighed tvang ham dertil.

Andreas Barby - kongens tyske kansler - havde under et passende påskud fået sin kongelige nådesbevisning omsat til klingende mønt. Dog ikke lige velset i alle adelige kredse.

Provst i Viborg

Andreas Barby havde fået det lovede pastorat ved Viborg Domkirke med forventning om også at modtage den tilknyttede indtægt, men han har næppe vist sig ved Kapitlet (kirkelig organisation) i Viborg.

Indtægten viste sig heller ikke, og biskoppen - Kjeld Juul - må have været behård, for det kommer til en rettertingsdom afsagt af kongen selv og landsdommerne i Nørrejylland.

Dommen går ud på, "... at Andreas Barby og andre, som tjene i Kancelliet, maa nyde de gejstlige Len, de forlenes med, lige saa frit som de, der bo ved Kirken; hvad Kapitlet har forholdt ham af Renten, skal det betale ham inden 6 Uger."

Sagen får Andreas Barby til at overveje et besøg i Viborg, og da han endelig kommer frem kan han konstatere, "... at nogen Provstijord have været brugt af Borgerne i Viborg i lang Tid uden at give nogen Landgilde til Provsterne." Det er Johan Friis, som udarbejder et forlig som offentliggøres i et åbent brev dateret februar 1554.

Et par uger efter forliget var offentliggjort forlenedes Andreas Barby med endnu en godssamling i Viborg, nemlig i form af et kannikedømme, som netop var blevet ledigt.

Tidslinie

Begivenheder i Andreas Barbys virke fra ansættelse i kongens kancelli til han dør i august 1559. Nærværende side omhandler primært samlingen af gods, og modstående side øvrige hændelser.

	39	
	1540	41
		42
		43
		44
Clare Kloster:	Brev <i>ad gratiam</i> paa Skt. Clare Kloster i Roskilde	>> 45
	Dom om klager fra Skt. Laurentiis bønder	>> 46
Faurholm:	Andreas Barby får skøde på Faurholm Gård og Mølle	>> 47
	>>incl 10 Gårde i Stenløse (mageskiftes i 1551)	48
	2 Gårde i Rønne (Tierby Sogn, Try Herred) Skøde	>> 49
	4 Gårde i Skyrydt By (Herlof Sogn, Try Herred) Skøde	1550
	11 Gårde i Hammersholt Skøde	>> 51
	<i>Salg til broder og brodersøn Jan og Hans von Barby</i>	>> 52
	Tilladelse til at nedbryde et Kapel i Lystrup	>> 53
	Faurholm: Salg til Peder Oxe	>> 54
Selsø Gård:	Pantelen til Herluf Skafue/Strid om Provsteholm	>> 55
Selsø Gård:	Skøde: Selsø Gård samt alt gods i Skt. Laurentii præbende	56
	Selsø Gård og Gods: Confirmation på et Stamhus	57
	Magelæg eller Kjøb af 1 gård Selsø af Kapitlet i Roskilde	58
	Barby får mursten som byfogeden nedbryder i Roskilde	59

1560**Frederik II (Konge 1559-1588)**

61

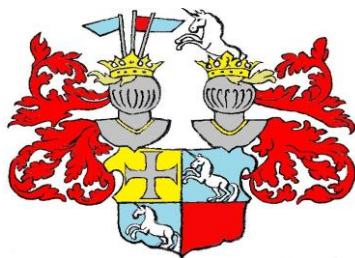
Befaling til Hans von Barby at møde hos kong Frederik II
Hans von Barby sælger og skøder Selsø til Corfitz Ulfeldt

1576

77

78

79

*Andreas Barbys adelsvåben tegnet
efter ligstenen i Roskilde Domkirke.*

1591

92

Farvelægning er et forslag.

93

- 39 << Gavebrev til Københavns Universitet fra Skt. Laurentii præbende
- 1540**
- 41
- 42 << **Andreas Barby sendes til Bremen**
- 43 << **Provsti i Roskilde Domkirke**
- 44 >> samt løfte om provsti i Viborg
- 45 >> samt forlening med Skt. Laurentii Kapel præbende
- 46 >> samt 40 Gylden i Mynt om året
- 47 >> samt Bispen af Viborgs Gård i Kjødmanagerstræde
- 48 >> sælges allerede i 1544 til (Rigsråd) Mogens Gyldenstjerne
- 49
- 1550** << Kongebrev på nedbrydning af **Skt. Mortens Kapel**
- 51 << Mageskifter **10 gårde i Stenløse** for 14 gårde i Nørre Herlev
- 52 << **Viborg:** Strid om provstiet i Viborg
- 53 << **Adelsbrev til Barby**
- 54 << **Viborg:** 02.02.54 Strid om provstejord i Viborg
- 55 22.02.54 Livsbrev for et kannikedomme i Viborg
- 56 << **Biskop i Lübeck:** Andreas Barby vælges til biskop i november
- 57 << Strid med universitetet om 60 Daler årligt til fattige studenter
- 58 << Gælds brev på 6.000 Joachimsdalere Barby har lånt kongen
- 59 << **Christian III dør**
- 1560** << **Andreas Barby dør**
- 61 **Frederik II (Konge 1559-1588)**

1576

- 77 << Hans Barby dræbes i duel/Nyborg
- 78 << Arvestrid efter Hans Barbys død
- 79

Christian IV (Konge 1588-1648)

- 1591 Junker Johan Friderich von Barbye har sendt repræsentant til Danmark for
- 92 at skaffe oplysning om det arvegods, afdøde Andreas Barby havde
- 93 efterladt sig, om det burde følge ham som Andreas Barbys rette arving.

Biskop i Lübeck

Kong Christian III havde et ønske om at få placeret sin yngste søn, hertug Magnus, som biskop i Lübeck. Planen var den, først at få Andreas Barby valgt til biskop, efterfølgende skulle han så søge at få valgt kongens søn til sin Koadjutor, dvs. den prælat, som sædvanligvis er ansat som medhjælper på livstid, og med løfte om at blive biskoppens efterfølger.

Med Christian III's indflydelse blev Andreas Barby valgt til biskop i Lübeck. Embedet blev kaldt en rig Sinecure, altså en vellønnet stilling med lille arbejdsbyrde, der ikke forhindrede ham i at beholde sin stilling ved kancelliet i København hos den danske konge.

Planen om at få hertug Magnus valgt mislykkedes, og således forblev Andreas Barby i den nominelle besiddelse af stiftet. Han opnåede nemlig ikke kejserlig stadfæstelse, og han måtte aflevere indtægten til Kong Christian III.

Bispevalgets særegne karakter er kendt fra et dokument udstedt af Andreas Barby i august 1556, hvori han afslører at have lovet kongen "... at anvende sin yderste Flid for inden Aars Frist at bevæge Domkapitlet i Lübeck til at vælge kongens søn, Hertug Magnus ...", og så selv fratræde bispedømmet. Lykkedes det ikke at bevæge Domkapitlet i Lübeck til at gå ind på dette arrangement var aftalen, at Andreas Barby skulle overdrage alle indkomster til kongen. Der var klækkelige indkomster fra Stiftet Lübeck, Huset Eutin og de tilhørende gårde og

godser. Andreas Barby fik dog lov at beholde "... hvad en nødtørftig husholdning kunne koste."

Senere beskyldtes Andreas Barby for at have plyndret kirken i Lübeck for 13.000 Mark Lybsk, som han skulde have "... slæbt med sig til Danmark". Hvis dette forholder sig rigtigt, hvad det utvivlsomt gør, så har Andreas Barby dog haft begreb om at skaffe sig penge ud af sit bispedømme, skønt han måtte afgive de ordinære og lovlige indtægter deraf, og han må, som det udtrykkes i en skriftlig kilde, "... agtes for en sjælden fugl - en tykker, der slæber penge til Danmark."

Selsø

Blandt det gods i Hornsherred, som Kronen erhvervede ved reformationen, var gårdene tilhørende Skt. Laurentii Kapel, men også Selsø Len og Abrahamstrup Len - det senere Jægerspris - blev Kronens ejendom. Da Andreas Barby blev forlenet med Skt. Laurentii Kapel fik han de to lensmænd som naboer. Det distraherede nu ikke Andreas Barby; han fortsatte sit byggeri og bønderne pløjede jorderne - det så effektivt, at de to lensmænd måtte sige stop. Året er 1555, og Andreas Barby havde fået endnu en strid om markskel. Det var et område kaldet Provsteholm ved Krogstrup Old som voldte problemer. De forulempede var Herluf Skave, som et par år tidligere havde fået Selsø Gård og Len i pant, og Peder Godske, høvedsmand på Kjøbenhavn og befalingsmand på Abrahamstrup.

Selsø Slot som det ser ud i dag. Andreas Barby påbegyndte opførelsen af hovedbygningen i 1540'ne. Ved hans død 1559 blev Selsø Gård og Gods solgt til Corfitz Ulfeldt (ikke at forveksle med den uheldige rigsråd af samme navn), som fuldbragte byggeriet i 1576. Der var større ombygninger i 1728-1734, men porthuset, som skimtes til venstre, anses for at være den oprindelige bygning.

Foto: Wikimedia

Det er efter kongelig befaling, at der skal holdes et møde, hvor konflikten skal søges løst - og den bliver løst til Andreas Barbys fordel.

Før Andreas Barby kan finde sig helt til rette på sit gods i Hornsherred, er der en detalje med et gavebrev til universitetet i København. I 1539 er det bestemt, at indehaveren af Skt. Laurentii Kapel hvert år skal betale 60 dalere til fattige studenters underhold. I de mere end ti år Andreas Barby har været forlenet med præbendet, har han intet betalt. Ved kongens mellemkomst løses det ved, at Andreas Barby forpligter sig til i fremtiden at betale

30 dalere til dette formål. Det sker i juli 1556, og den fulde ordlyd af Andreas Barbys brev er en del af dokumentationen i Kancelliets Brevbøger.

Med denne detalje på plads er der åbnet for, at kongen kan overlade Selsø Gård til Andreas Barby. Ikke alene får han skøde på Selsø Gård, men også på alle gårdene tilhørende Skt. Laurentii Kapel - mere end 50 gårde! Senere tilkøbes endnu en gård fra Kapitlet i Roskilde.

Skødet er udstedt med samtykke af Danmarks Riges Raad ” ... og Han maa besidde det saa frit, som andre

Riddere og Svende have deres Arvegods i Danmark. Kongen erklærer at have faaet fuld Fyldest for det” - altså fremstår det som en handel.

I løbet af det følgende år bekræfter kongen og Rigets Råd, at Andreas Barby kan anvende Selsø som stamhus og at brodersønnen Hans von Barby, i fald han selv dør uden ægte livsarvinger, er den rette arving. I fald de måtte vælge at sælge, skal det først tilbydes kongen.

Kong Christian III dør

Kongen havde gennem længere tid følt sig svag. Han måtte aflyse arrangementer, og under et ophold i Kolding i slutningen af 1558 må han lægge sig i sygesengen.

Til trods for sin tilstand må kongen endnu en gang træde til for at løse en af Andreas Barbys konflikter om markskel. Det er som provst i Viborg, at han har godset Nørholm i forlening. I sommeren 1556 afsendes befaling til rigsmarsk Otte Krumpen om at han ”... samles med nogle gode Mænd paa Markeskjellet mellem Refstrup og Nørholms Marker for at bringe Trætten derom mellem Fru Kirstine, Gabriel Gyldenstiernis Efterleverske, og Anders Barbye til Ende

Andreas Barbys ligsten i Roskilde Domkirke.
Tegnet af Søren Abildgaard (1718 – 1791).
Nationalmuseet.

Stenen var slidt da den blev tegnet i 1700-tallet, og ved et besøg i Domkirken kan det konstateres, at slidet ikke er blevet mindre, dog ikke mere end at der kan rejses tvivl om Søren Abildgaards korrekte gengivelse af familievåbnets venstre hjelm. Den skulle nok nærmere have været gengivet som relieffet gengivet på billedet fra Museet i Lübeck.

enten til Minde eller til Rette.” Det sker nu ikke, og kun et par uger før sin død befaler kongen endnu engang, at denne uenighed endelig måtte blive løst.

Kongen dør i Kolding 1. januar 1559, men forinden havde han tilkaldt kansler Johan Friis og Andreas Barby og befalet dem begge loyalt at støtte og tjene den nye konge, Frederik II.

Kong Christian III begravnes i Odense, men kisten flyttes senere til Roskilde Domkirke.

Andreas Barby dør

Allerede i 1536 var Frederik blevet valgt som tronfølger med titlen Prins af Danmark, og da faderen døde i 1559 kunne han underskrive håndfæstningen og sætte sig på tronen. Formelt blev han kronet ved en større festlighed 13. august 1559.

Andreas Barby var med til at finansiere den unge konge med et lån på 6.000 Joachimdalere, som kongen dog lover at tilbagebetale inden mikeldag.

Byggeprojektet i Selsø har fremdeles Andreas Barbys fulde opmærksomhed, og fra den nye konge kommer en befaling til Oluf Skriver, byfoged i Roskilde, om at lade Andreas Barby få alle de mursten, som byfogden på kongens vegne har ladet nedbryde i byen. Der er sat en pris på 3 dlr. pr. tusinde mursten.

Sygdom og pludselig død var ikke en del af Andreas Barbys planer, men tanken om døden var ham ikke fremmed. Det kan ses af den imponerende ligsten, han havde ladet fremstille, og

som stadig kan ses i Roskilde Domkirke.

På den tid rasede pesten - ikke mindst i København - og i perioder flyttede sågar universitetet til ejendommen i Knardrup. Også hoffet, adelen og rigere borgere forlader i perioder den hjem søgte by. Her kunne være en forklaring på Andreas Barbys uventede sygdom, som medfører døden 3. august 1559, altså kort før kroningsfesten for Frederik II.

Salg af Selsø Gård og Gods

Andreas Barby må dog have været syg et stykke tid, og døden så småt være ventet af omgivelserne, for allerede inden udgangen af august måned var alle forleneringer fordelt til andre af kongens stormænd.

Hans von Barby, livsarvingen til det nye adelige stamhus Selsø Gods, havde næppe fundet sig til rette med sin nye status, da han 31. oktober 1559 fik befaling om ”... at møde hos Kongen senest inden den følgende Dags Middag, da Kongen har noget at tale med ham om.”

Få dage senere bliver det i et officielt dokument bekendtgjort, at Hans von Barby har solgt Selsø Gård med tilhørende fæstegårde, gadehuse, vind- og vandmøller etc. til Corfitz Ulfeldt. Han erkender også at have fået fuldt vederlag for ejendommene. Dermed slettes Andreas Barbys stamhus fra den danske adelskalender.

Duellen i Nyborg

I 1578 kommer Hans von Barby igen til Danmark, og han medbringer en

introduktionsskrivelse fra Hertug Joachim Frederich, Markgreve af Brandenburg. Hertugen er kendt i kongehuset, og han bliver i øvrigt 1597 svigerfar til Christian IV.

Sammen med introduktionsskrivelsen er et brev fra Hans von Barby selv, hvor han hævder at være rette arving efter Andreas Barbys uægte søn Hans Barby. Det viser sig nu, at denne uægte søn er dræbt ved en duel i Nyborg året før.

Dette arvekrav skaber selvsagt nogen forvirring, og brevene sendes til lensmand Lauge Beck, som er betroet Andreas Barbys testamente og breve, med besked om at give Hans von Barby kopier af disse dokumenter. Samtidig får han ordre til sammen med landsdommer Herlof Skafue at gennemføre en undersøgelse og afsigedom i sagen. Også kongens rentemester Christopher Valckendorph inddrages i sagen "... for at påse, at Kronens del af arven ikke formindskes."

Konklusionen bliver, at da den dræbte Hans Barby har arvet efter Andreas Barbys testamente og ikke efter dansk lov, og da det bedømmes, at hverken Hans Barbys moder eller broder i følge testamentet kan arve ham, tilkendes Hans von Barby hele arven.

Endnu en arvesag

Brodersønnen Hans von Barby dør i 1592, og det giver anledning til endnu en arverunde. Familien von Barby ønsker oplysninger om den arv Andreas Barby har efterladt sig, og hvad der egentlig er sket med den.

De sender en repræsentant til Danmark, som henvender sig til Jacob Ulfeldt, som har overtaget Selsø Gård og Gods efter sin broder Corfitz Ulfeldt. Her bliver han afvist.

Repræsentanten går til kongen, som nu er Christian IV. Her får han hjælp, for kongen befaler Jacob Ulfeldt at meddele repræsentanten "... besked under sin hånd og segl om, af hvem og på hvilke vilkår hans afdøde Broder har købt Selsø", og det tilføjes lettere irriteret "... så Kongen kan blive fri for videre Overløb i denne Sag."

Kildehenvisninger til artiklen kan rekvireres ved henvendelse til redaktionen.